

Forrásközlemények I.

--- Dr. Siklóssy László: A magyar sport ezer éve I-III* (szemelvények 4. rész) >>>

Dr. Siklóssy László: A magyar sport ezer éve I-III* (szemelvények 4. rész)

Egy igris-csoportot jelenít meg előttünk Régiségtárunknak az a szép középkori limogesi zománcos tála, melyet Soltvadkertben leltek. Táncosok és akrobaták mutatványait látjuk a peremen (Lásd 98. l.), míg a közepén egy sólymásznot látunk (Lásd 90. l.) újabb bizonyítékául annak, hogy a sólymász is szerepelt a mutatványokban. Egyébként természetes, hogy amiként a középkor nagyon szerette az állatokkal kapcsolatos sportokat, azonképpen szívesen vette az efféle professzionátus-mutatványokat, sőt az állatokkal való farsangi és egyéb alkalmi tréfákat. Ebbe a kategóriába tartozik a Moghi-család XV. századi címerébe foglalt ábrázolás, amely egy szarvason ülő nőt ábrázol ostorral kezében. Ezt a címet Zsigmond király 1418-ban ajándékozta Moghi Mátyásnak. „B. Nyáry Albert e címet sportemléknek tekinti, hogy t.i. azon időtájt szarvason is lovagoltak volna. Részemről hajlandóbb vagyok azt hinni – írja Szendrei János – hogy valamely a középkorban annyira dívott álarcos- vagy jelmezesmenetből való ez az alak s valamely azzal összefüggő történetre vonatkozik.” Szarvasfogatokról is hallunk egyszer-másszor. Így még 1860-ban is értesülünk arról, hogy Pless hercegnek Porosz-Sziléziában volt egy szarvas-négyese. Sály István diszeli (zalamegyei) nagybirtokos pedig 1870-ben, a környék nagy bámulatára, két jól betanított szarvast fogott kocsija elé. Valamely igen pompásnak ítélt sporttréfáról tanuskodik a *Zrínyi- és Rákóczy-család együttes címerét* feltüntető s az Esterházy-család tulajdonát képező zászlón levő ábrázolás, amely egy vaddisznón vágató kolbásztosztogató németet ábrázol.

Végezetül egy olyan állatról legyen szó, melyet a magyar ember egyszer ellenségének tekintett, máskor meg házi bohócának: *a medvéről*. Medvevadászat említésére régen is, ma is felcsillan a vadász szeme, csak hogy régen nemcsak megölni, de megfogni is szerették. Elevenen hazavitték és elmulattak vele holtáig. Az igrisnép meg kihasználta a medve népszerűségét s medvetáncoltatással szedte össze a nép pénzait.

Költészetkedvelő olvasóim egyébként jól ismerik mindezt *Buda halála* nyolcadik énekéből, ahol Attilának kell megfékeznie egy garázda medvét:

*Vetette magát már lovasok rendére,
Asszonyi nézői hangos ijedtére;
Akkor Etel: piha! nem kell félni, mondá,
Gyere velem mackó! ha danolsz, táncolj rá.
Van erős pányvája lószörkötelekből,
Azt medve nyakába hajítja nyeregből,
Hurkolja keményen, lova után vonja,
Nem menne a medve: de ha Etel mondja!
Szép, tágas a völgynek ottankörül öble,
Sarkantyúzza lovát, nyargal vele körbe;
Úgy tetszik, a vadból oda minden vadság,
Nézni a nézőnek csupa egy mulatság.
Így Etel a foglyát fárasztja halálig,
Míg lihegő száján csúf nyelve kimállik.
Futtában a nagy kört szedi összebb-összebb,
Int végre a bajnok, hogy gúzsba kötözzék.*

A kishéni XIII. századi templom egy oszlopfőjén kitűnő épségben maradt meg egy jelenet, amelyet ezideig *vadászejenet* címmel közöltek le történelmi könyveink. Ez azonban nem vadászejenetet ábrázol, hanem *igricek medvetáncoltatását*. A baloldali magyar jobbkezeben kardot tart – a nagyobb dekórum kedvéért – balkezében pedig céljára már alkalmasabb ostort, mellyel a medve nyakába suhintván, azt máris keces tánclépésre készíti. Jobboldali társa nyíllal van felszerelve, de ezt is legfeljebb csak valamely mutatványra használhatja, mert az alsó vígan táncoló mackóra avagy a felső szíjöltönybeburkoltra kár volna a nyilakat ellövdözni. Ez utóbbi mackópárja látható Zsigmond király kalendáriumában. A jobb felső sarokban még egy molett szarvas is produkálja magát, az alsó jobb sarokban lévő állatban pedig kutyát sejtethünk. A két maszkszerű ábrázolással talán a faragó – tudós módjára – az egész cselekvés mutatványos jellegét akarta aláhúzni. Valamely tréfás medvemutatványt örökít meg az a címer, amelyet Zsigmond király 1418-ban Passauban ajándékozott a Mileki- és Torrodfalvi-családnak. E címeren egy ezüst kádban ülő megláncolt igen kómikus arckifejezésű mackón mulathatunk.

Hogy a XIV. században hogyan szórakozott a magyar ember a medvével, azt egy egykorú legenda világítja meg.

1320-ban történt, hogy egy előkelő fiatal nemes, Dénes – Bogomér ispán fia, Lőrinc unokája – állított be a szepesmegyei létenlői, másképp menedékkői karthauziak kolostorába és a barátok közé való felvételét kérte. A fráterek nem győztek csodálkozni, hogy egy ilyen előkelő úr kész vállalni az ő fáradozásokkal és böjtölésükkel tele életüket. Dénes azonban mint rettenthetetlen hős felelt: - Azért jöttem, hogy a mennyei Úr előtt küzdjek és hogy így elérjem a mennyek országát.

A prior próbára akarta tenni a fiatal lovagot és a nyáj legeltetését bízta rá, ami nem volt csekély feladat, mert egy bizonyos medve – kibújván barlangjából – meg- megjelent és alapos kárt tett a nyájban. Dénes azonban nem ijedt meg a medvétől, hanem – amiként azt a prior tanácsolta neki – dacosan a medvének ment és védőszentje nevében megtiltotta neki, hogy a nyáját bántsa. Ilyesmi hallatára a medve megijedt és még csak odábbállni sem tudott, úgyhogy Dénes e rettenetes vadat mint *szelíd állatkát kötélén fogva vezette a kolostorba*.

E csodatettével nagy tekintélyre tett szert a karthauziak közt Dénes, akinek közvetlen leszármazói természetesen nem maradtak, ellenben egyik testvérétől, Miklós ispántól, származtak le a Szmrecsányiak, másik testvérétől, Bogomértól, a Nádasdi-Baánok, harmadik testvérétől, Bodo ispántól, a lipői Szentiványiak. Veszedelmesebb história volt Nagy Lajos zólyomi vadászata 1353 őszén, amikor egy medve majdnem megölte a királyt, aki lándzsával támadta meg őt. – Ebből a korból való medvevadászatot látunk a kolozsvári főtéri Szent Mihály-templom XIV. század elejéről való freskóján. Nyíllal átlőtt medvét látunk a Hassági-Farkas-családnak 1418-ban Zsigmond király által ajándékozott címerén. Ugyancsak nyíllal átlőtt medvével büszkélkedik a Petendi-Buday-család 1454-i keletű címere. Maga *Mátyás* király is nagy barátja volt a medvevadászatnak, amelyet Gömör erdős bércei közt űzött leginkább. A Királyhegy neve valószínűleg az ő emlékét őrzi; az aljában lévő falvakban pedig telepes vadásznép lakott. – Híresek voltak a *Rákóczyak medvevadászatai*, melyekről egy későbbi fejezetünk számol be.